

БІБЛІЙНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ОДИНИЦЬ ВИМІРЮВАННЯ В УКРАЇНОМОВНОМУ ПЕРЕКЛАДІ

У статті йдеться про особливості біблійної репрезентації одиниць вимірювання; з'ясовуються їхні семантичні та граматичні особливості в україномовному перекладі, зокрема й при зіставленні з російськомовним варіантом Біблії.

Ключові слова: лексема, лексико-семантична група, семантичні особливості.

У своїх публікаціях¹ ми неодноразово звертали увагу на те, що відродження духовних / моральних цінностей та віри відкрили шлях до всебічного вивчення Священної Книги, спричинили зацікавлення науковців і появу різноаспектних досліджень видатної світової пам'ятки. І це цілком закономірно з огляду на те, що «канонічний біблійний текст не лише регулює життя і діяльність людини, визначає шкалу ціннісних орієнтацій у суспільстві, але і являє собою потужне джерело збагачення літературних мов християнського світу»². До того ж, як відомо, значна кількість лексичних і фразеологічних одиниць завдячує своїм походженням саме Святому Письму. Зняття відповідних заборон активізувало переклади Біблії, причому як нові, так і ті, які існували раніше, однак були з тих чи тих причин недоступні широкому загалу³.

Об'єктом нашого зацікавлення стала лексика вимірювання, репрезентована біблійними текстами.

Мета статті — виявити лексико-семантичні особливості зазначених одиниць в україномовному перекладі Біблії, зокрема й при зіставленні з російськомовним варіантом.

Варто зауважити, що назви одиниць вимірювання, або так звана метрична / метрологічна / дименціональна лексика⁴, віддавна привертала увагу як вітчизня-

---

¹ Колоїз Ж. В. Біблійна репрезентація військової лексики на означення зброї // Слов'янська філологія : Наук. вісн. Чернів. ун-ту. — Чернівці, 2010. — Вип. 506–508. — С. 200–206; Колоїз Ж. В. Біблійна репрезентація часу // Вісн. Харків. нац. ун-ту : Сер. «Філологія». — Х., 2010. — № 910. Ч. 1. — С. 496–501; Колоїз Ж. В. Лексика на означення музичних інструментів у книгах Священного Писання Старого Завіту // Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту : Сер. «Лінгвістика». — Херсон, 2010. — Вип. 12. — С. 141–145.

² Колоїз Ж. В. Біблійна репрезентація військової лексики. — С. 200.

³ Библия : Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета канонические. — М., 1993. — 1652 с.; Библия : Книги Священного Писания Старого та Нового Завіту. — К., 2007. — 1415 с.; Новый Заповіт Господа й Спасителя нашого Ісуса Христа із грецької мови на українську наново перекладений : Ювілейне видання з нагоди тисячоліття християнства в Україні. — К., 1994. — 441 с.

⁴ У наукових працях наявні термінологічні сполучення «метрична лексика» та «метрологічна лексика» (див.: *Пониделко А. В.* Особенности формирования метрической лексики в

них, так і зарубіжних лінгвістів⁵. Щоправда, говорити про всебічне їх вивчення, гадаємо, передчасно. Адже ще чимало цікавих лінгвістичних проблем залишаються частково розв'язаними або й не розв'язаними взагалі. Це стосується передусім і біблійних одиниць вимірювання, частина з яких функціонує лише в межах відповідних текстів, не зареєстрована спеціальними словниками, а відтак знаходиться, так би мовити, поза межами кодифікованого лексичного складу української мови.

В україномовному перекладі Біблії назви одиниць чи то власне вимірювання, чи то тих, які певним чином пов'язуються з процесом вимірювання, трапляються доволі часто. Це, зокрема, такі загальновідомі слова і словосполучення, як *терези*, *гиря*, *вага*, *вагові чаши*, *міра*, *вимір*, *відстань* і т. ін. Наприклад: «І призначив *відстань* між собою і між Яковом на три дні путі» (Буття 30 : 36), «Не чиніть неправди в суді, у *мірі*, у *вазі* й у *вимірі*: нехай будуть у вас *терези* правильні, *гирі* правильні, *ефа* правильна і *гин* правильний» (Левіт 19 : 35–36), «Правильні *терези* і *вагові чаши* — від Господа; від нього ж усі *гирі* в торбі» (Притчі 16 : 11), «Хто вичерпав води *жменею* своєю і *п'яддю* виміряв небеса, і вмістив у *міру* порох землі, і зважив на *терезах* гори і на *чашах вагових* пагорби?» (Ісаїя 40 : 12) тощо. До того ж, як свідчить проілюстрований матеріал, біблійна «вимірювальна лексика» у своєму складі об'єднує й слова, які відійшли до пасивного вжитку (*п'ядь*), а також ті, що мають лише принагідний стосунок до лексичного складу української мови (*ефа*, *гин*).

Біблійний текст репрезентує лексеми на позначення вимірювання, які формально можна об'єднати в три лексико-семантичні групи: 1) міра протяжності та довжини — висоти, ширини, товщини (пор.: *п'яддю* виміряв небеса); 2) міра об'єму (пор.: вичерпав води *жменею* своєю); 3) міра ваги (зважив на *терезах* гори і на *чашах вагових* пагорби).

Простір, який розділяє два пункти, предмети, особи і т. ін., логічно позначений у текстах Старого і Нового Заповітів іменником *відстань*. Причому вимірювався цей простір по-різному. Подекуди лексема *відстань* увиразнюється певними атрибутивними компонентами з неясною для сучасного україномовного носія семантикою, які, очевидно, позначали цілком визначену, але невідому нам

английском и русском языках : Автореф. дис. ... канд. филол. наук.— М., 2006.— 22 с.; *Лебединская В. Г.* Метрологическая лексика в истории русского языка.— М., 2007.— 176 с.). Причому як перше, так і друге, на нашу думку, є не зовсім вдалим, оскільки метричний (від гр. *metreb* «вимірюю») — пов'язаний з поняттям метр, що є основною одиницею довжини в Міжнародній системі одиниць; метрологія (< гр. *metron* і ...логія) — 1) наука про вимірювання, методи досягнення єдності й необхідної точності, предметом вивчення якої є розроблення систем одиниць, створення і зберігання еталонів цих одиниць та розроблення методик точних вимірювань; 2) допоміжна історична дисципліна, що вивчає розвиток систем мір та грошових розрахунків, які застосовували раніше (Словник іншомовних слів / Уклад.: Л. О. Пустовіт, О. І. Скопненко, Г. М. Сюта, Т. В. Цимбалюк.— К., 2000.— С. 636). За С. О. Швачко, лексикону на позначення одиниць вимірювання слід диференціювати як нумеральну та димензональну, де остання безпосередньо пов'язується з мірою та вагою (див.: *Швачко С. О.* Сополінгвістичні аспекти вимірювальної лексики англійської мови.— <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream>).

⁵ *Винник В. О.* Назви одиниць виміру і ваги в українській мові.— К., 1966.— 345 с.; *Лебединская В. Г.* Наименования мер сыпучих тел в русском языке XI–XVII веков : Автореф. дис. ... канд. филол. наук.— М., 2000.— 23 с.; *Швачко С. О.* Когнітивні зони вимірювальної лексики // Вісн. Сум. держ. ун-ту : Сер. «Філол. науки».— 2007.— № 2.— С. 134–140; *Швачко С. А.* Эволюция и функционирование слов-измерителей в системе английского языка (на материале меры и веса) : Дис. ... канд. филол. наук.— К., 1971.— 186 с.; *Этерлей Е. Н.* Из истории русской метрологической лексики. Названия хлебных мер // Диалектная лексика : 1973.— Ленинград, 1974.— С. 9–26.

віддаль «І коли ще залишалася деяка відстань землі до Ефрафи, Рахіль народила» (Буття 35 : 16); пор. рос.: «И когда еще осталось *некоторое расстояние* земли до Ефрафы, Рахиль родила». Впадає в око й те, що в подібних контекстах наявний ще один конкретизатор — лексема *земля* (укр. *деяка відстань землі*, рос. *некоторое расстояние земли* ⁶), який дає змогу стверджувати: здійснюється вимірювання насамперед сухопутного простору («І сказав йому: йди з миром. І він від'їхав від нього *на невеликий простір землі*» (4 Царств 5 : 19)). На відстань вказують і спеціальні слова-супровідники на зразок *від'їхати, відійти, проходити* і т. ін.: «А сам відійшов від них, *як докинути каменем*, і, ставши на коліна, молився» (Луки 22 : 41); пор. рос.: «И сам отошел от них *на вержение камня* и, преклонив колена, молился», тобто на відстань, яку пролітає кинутий камінь, відповідно, невелика, але приблизна віддаль («І пішла сіла віддалік *на відстані одного пострілу з лука*» — Буття 21 : 16); пор. рос.: «И пошла, села вдали, в расстоянии *на один выстрел из лука*», тобто на відстань, яку долає випущена з лука стріла, що, як і в першому випадку, є досить приближною. Доволі невизначеною мірою є відстань, позначена лексемою *крок*: «І коли ті, що несли ковчег Господній, проходили *по шість кроків*, він приносив у жертву тельця й барана» (2 Царств 6 : 13); пор. рос.: «И когда несшие ковчег Господинь проходили *по шести шагов*, он приносил в жертву тельца и овна». Уважне прочитання біблійних текстів дає змогу стверджувати, що це поняття (*крок*) використано для позначення найменшої міри відстані шляху. Саме через лексему *крок* пояснюється значення деяких інших мір віддалі, напр.: «Тоді вони повернулися до Єрусалима з гори, що зветься Елеон і знаходиться поблизу Єрусалима, на відстані *суботньої путі*» (Діяння 1 : 12), де *суботня путь* — простір, який дозволено було проходити юдеям у суботній день, що становив 2000 кроків, або приближно верству (пор.: *верства* — давня назва східнослов'янської міри великих віддалей, що становила 1,06 км і вживалася до запровадження метричної системи ⁷). Міру *суботньої путі* (приближно 1 км) встановлено на основі реальної відстані між Оливною горою та Єрусалимом. У деяких україномовних перекладах словосполучення *суботня путь* замінене на синонімічне — *суботній день* «Тоді вони повернулися до Єрусалима з гори, що Оливною зветься, і що знаходиться поблизу Єрусалима, на віддалі дороги *суботнього дня*» (Діяння 1 : 12) ⁸. День як такий служив для євреїв звичайною мірою визначення відстані: «Думали, що Він іде з іншими; пройшовши *ж день дороги*, почали шукати Його серед родичів і знайомих» (Луки 2 : 44), «І вони послухаються голосу твого, і підеш ти і старійшини Ізраїлеві до (фараона) царя Єгипетського, і скажете йому: Господь, Бог євреїв, прикликав нас; отже відпусти нас у пустелю, на *три дні шляху*, щоб принести жертву Господу» (Вихід 3 : 18), «І вирушили вони від гори Господньої на *три дні путі*, і ковчег завіту Господнього йшов перед ними *три дні путі*, щоб знайти їм місце, де зупинитися» (Числа 10 : 33) тощо. Щоправда, *день дороги / шляху / путі* (рос. *дневной путь* не є конкретно визначеною мірою, оскільки і дні бували різними, і швидкість ходи / їзди часто залежали від різних умов. Загалом *день дороги / шляху / путі* окреслюється часовими межами: від семи до десяти годин пішої ходи. З огляду на те, що за годину людина проходила не менше 4 км,

⁶ На думку архимандрита Никифора, таке словосполучення маніфестує відстань, яку звичайна людина може пройти за годину (Библейская энциклопедия : [репринт. изд.] / Труд и издание архимандрита Никифора.— М., 1991.— С. 492).

⁷ Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел.— К. ; Ірпін, 2001.— С. 83.

⁸ Новий Заповіт Господа й Спасителя нашого Ісуса Христа...— С. 163.

біблійний *день дороги / шляху / путі* становив понад 20 км. Хоч, звичайно, такі розрахунки є досить умовними, що, власне, негативно вплинуло і на переклади біблійних текстів, і на їх розуміння.

Перекладачі (тлумачі, дослідники) Святого Письма намагаються пояснити значення тієї чи тієї назви вимірювання через іншу, яка подекуди лише заплутує пересічного читача. Так, скажімо, свого часу Йосип Флавій відстань між Оливною горою та Єрусалимом, означену в Біблії як *суботня путь / суботній день*, витлумачив як таку, що дорівнює шістьом стадіям⁹, розуміючи під стадієм простір у 125 римських кроків або в 600 грецьких футів¹⁰, чи в 625 римських футів. Такі розрахунки є малозрозумілими. Більш прийнятним є тлумачення: 40 стадій являють собою географічну милю. Відштовхуючись від того, що географічна миля дорівнює 7,420 км, шляхом математичних підрахунків отримуємо результат: одна стадія становить приблизно 0,185 км. Звідси, відповідно, шість стадій — 1,113 км — відстань *суботнього дня*.

Аби полегшити сприйняття тексту, біблійний переклад іноді витлумачує незрозуміле слово, подаючи спеціальну виноску з еквівалентною одиницею вимірювання. Наприклад: «Того ж дня двоє з них ішли в село, що було *стадій за шістдесят* від Єрусалима і звалося Еммаус» (Луки 24 : 13), де *стадія* дорівнює приблизно 185 м¹¹, «Прошливши *стадій близько двадцяти п'яти чи тридцяти*, вони побачили Ісуса» (Іоана 6 : 19), де *стадій близько двадцяти п'яти чи тридцяти* дорівнює приблизно 5 км¹²; пор.: «Вифанія ж була поблизу Єрусалима, *стадій з п'ятнадцять*» (Іоана 11 : 18), «І потопано ягоди у точилі за містом, і потекла кров з точила навіть до вуздечок кінських, на *тисячу шістсот стадій*» (Одкровення 14 : 20). У сучасній довідковій літературі лексема *стадій* репрезентує граматичне значення чоловічого роду, супроводжується ремаркою «застаріле» і кваліфікується як «старовинна одиниця виміру віддалі, вперше запроваджена у Вавилоні; дорівнює приблизно 180–230 м — віддалі, яку проходить людина за 2 хв»¹³.

Для позначення відстані в біблійних текстах використовуються лексеми *поприще* та *миля*, що співвідносяться як абсолютно тотожні за значенням: «І хто примусить тебе іти з ним одне *поприще*, іди з ним два» (Матвія 5 : 41); пор.: «А хто силувати тебе буде відбути подорожне на *милю* одну, — іди з ним навіть дві» (Матвія 5 : 41¹⁴). Причому прозорішою і такою, що безпосередньо асоціюється з вимірюванням, є лексема *миля*. Сьогодні милю визначають як одиницю довжини, яка в різних країнах дорівнює від 0,52 до 11,2 км¹⁵. Межі біблійної *мили* чітко окреслені тисячею кроків¹⁶ (пор.: лат. mille «тисяча»). Як зауважує

⁹ Библейская энциклопедия.— С. 492.

¹⁰ *Стадій* (гр. stadion) — міра шляху, названа на честь стадіона в Олімпії, що дорівнювала 600 футам, або приблизно 185 м.

¹¹ Біблія : Книги Священного Писання Старого та Нового Завіту.— К., 2007.— С. 1186. В іншому виданні лексема *стадій* репрезентує граматичну форму жіночого роду — *стадія* — і витлумачується як міра в 600 стіп. Далі зауважується, що деякі грецькі тексти й давні переклади подають тут 160 стадій (Новий Заповіт Господа й Спасителя нашого Ісуса Христа...— С. 126). Пор.: 600 грецьких футів у Й. Флавія, де фут (англ. foot — букв. «ступня»).

¹² Біблія : Книги Священного Писання Старого та Нового Завіту.— К., 2007.— С. 1196.

¹³ Великий тлумачний словник сучасної української мови.— С. 1186. Пор. : *стадій* — «одиниця виміру віддалей у багатьох стародавніх народів. Стадій вавилонський становив приблизно 195 м; стадій аттичний — 185 м; стадій єгипетський — 230,4 м» (Словник іншомовних слів.— С. 855).

¹⁴ Новий Заповіт Господа й Спасителя нашого Ісуса Христа...— С. 11.

¹⁵ Словник іншомовних слів.— С. 638.

¹⁶ Новий Заповіт Господа й Спасителя нашого Ісуса Христа...— С. 11.

архімандрит Никифор, *миля*, або *поприще*, становить 1000 кроків, або вісім грецьких стадій¹⁷, тобто 1,48 км.

Поприще сприймається передусім як сфера, галузь людської діяльності, однак ця лексема використовувалася й для позначення давньої міри довжини. У сучасних словниках така міра має досить нечітке, невиразне тлумачення. В академічному тлумачному словнику *поприще* пояснюється через слово *гони*, що своєю чергою кваліфікується як «українська старовинна народна міра довжини від 60 до 120 сажнів», де *сажень* — давня східнослов'янська лінійна міра, яка вживалася до запровадження метричної системи мір; з XVIII ст. дорівнювала 3 аршинам, або 2,134 м¹⁸.

Лексема *сажень* в україномовному перекладі біблійного тексту використовується нечасто. Ідеться передусім про вимірювання *сажнями* глибини моря: «Чотирнадцятої ночі, коли ми носилися в Адріатичному морі, близько опівночі корабельники почали здогадуватися, що наближаються до якоїсь землі, і, вимірявши глибину, знайшли двадцять *сажнів*; потім на невеликій відстані, знову вимірявши, знайшли п'ятнадцять *сажнів*» (Діяння 27 : 27–28); пор.: «І, запустивши оливницю, двадцять *сажнів* знайшли. А від'їхавши трохи, запустили оливницю знову, — і знайшли *сажнів* п'ятнадцять» (Діяння 27 : 28)¹⁹. Останній контекст репрезентує некодифіковане слово *оливниця*, що, очевидно, є похідним від *олива*, позначає тростину для вимірювання глибини, виготовлену з дерева названої субтропічної рослини. До того ж так звана *тростина для вимірювання* в Святому Письмі трапляється непоодинокі й використовується для вимірювання не лише глибини, про що свідчать спеціальні слова-супровідники: «І ось муж, якого вигляд ніби вигляд блискучої міді, і ляний шнур у руці його і *тростина для вимірювання*» (Єзекиїля 40 : 3), «Потім пішов до воріт, обернених лицем на схід, і зійшов по східцях їх, і знайшов міри в одному порозі воріт одну *тростину* ширини і в другому порозі одну *тростину* ширини» (Єзекиїля 40 : 6), «І в кожній бічній кімнаті одна *тростина* довжини й одна *тростина* ширини, а між тростинами п'ять ліктів, і у порозі воріт у притворі воріт всередині одна ж *тростина*» (Єзекиїля 40 : 7), «Місто розташоване чотирикутником, і довжина його така сама, як і ширина. І виміряв він місто *тростиною* на двадцять тисяч стадій, довжина, і ширина, і висота його рівні» (Одкровення 21 : 16). Звідси, відповідно, відбувається ототожнення названих одиниць вимірювання (*сажень* / *тростина вимірювання* передбачає шість малих ліктів і майже відповідає зросту людського тіла²⁰), що, як нам здається, є хибним.

З огляду на те, що *сажень* / *тростина вимірювання* передбачали шість малих ліктів, а довжина одного *ліктя* дорівнювала приблизно 45 см²¹, нескладно підрахувати: розмір *сажня* / *тростини вимірювання* мав би становити приблизно 2,7 м. По-перше, важко уявити собі людину, зріст якої досягав би близько трьох метрів, по-друге, виникає припущення: назва біблійної одиниці вимірювання перекладена неправильно, оскільки біблійний *сажень* і *сажень* як давня східнослов'янська лінійна міра мають різне наповнення. Крім того, виникає логічне запитання: якщо *сажень* і *тростина вимірювання* репрезентують однако-

¹⁷ Библейская энциклопедия.— С. 492.

¹⁸ Великий тлумачний словник сучасної української мови.— С. 191, 876, 1095.

¹⁹ Новий Заповіт Господа й Спасителя нашого Ісуса Христа...— С. 205.

²⁰ Библейская энциклопедия.— С. 492.

²¹ Напис, знайдений у Силоамському тунелі, визначає довжину тунеля в 1200 ліктів, тобто 525 м, що дає змогу стверджувати: довжина одного ліктя дорівнювала приблизно 45 см (Библейская энциклопедия Брокгауза.— <http://www.bible-center.ru/dict/brodict/m>).

ву міру, то навіть для її означення використовувати різні матеріальні форми вимірювання?

Більш імовірною є думка, що *сажень* дорівнює відстані між витягнутими руками, тобто 1,85 м, а розмірові шести *ліктів* дорівнює розмір *тростини вимірювання*. Варто зауважити, що *тростина вимірювання* є найбільшою одиницею в ієрархії мір довжини. Ця ієрархічна система має такий вигляд: *тростина вимірювання* → *лікоть* → *п'ядь* → *долоня* → *палець (перст)*.

Найпродуктивнішою назвою одиниці вимірювання довжини (ширини, висоти) у біблійних текстах є *лікоть*. Ця лексема досить активно використовується в Старому Заповіті, наприклад, при встановленні розмірів Ноевого ковчега: «І зробив його так: довжина ковчега триста *ліктів*; ширина його п'ятдесят *ліктів*, а висота його тридцять *ліктів*» (Буття 6 : 15). *Лікоть* використовували здебільшого для вимірювання предметів: «Аод зробив собі меч із двома вистрями, довжиною в *лікоть* і підперезав його під плащем своїм до правого стегна» (Суддів 3 : 16), тобто довжиною в 45 см; «І зробив лите з міді море — від краю до краю його *десять ліктів* — зовсім кругле, висотою у *п'ять ліктів*, і шнур у *тридцять ліктів* обіймав його навкруги» (3 Царств 7 : 23), тобто відповідно 450 см, 225 см, 1350 см; іноді — для вимірювання зросту людини: «І виступив зі стану филистимського єдиноборець, на ім'я Голіаф з Гефа; на зріст він — *шести ліктів* і *п'яді* (1 Царств 17 : 4), тобто 292,5 см (?), з розрахунку, що довжина *п'яді* дорівнювала половині довжини *ліктя* (22,5 см) або довжині трьох *долонь*. У свою чергу розмір однієї *долоні* (7,5 см) дорівнював розміру чотирьох *пальців*, тобто найменша одиниця вимірювання маніфестувала розмір — 1,9 см. Проілюструємо ці назви одиниць вимірювання в контекстуальному оточенні: «Він (наперсник) повинен бути чотирикутний, подвійний, у *п'ядь* довжиною і в *п'ядь* шириною» (Вихід 28 : 16), «Товщиною воно було в *долоню*, і край його, зроблені подібно до країв чаші, були схожі на лілею, що розпустилася» (3 Царств 7 : 26), «І гаки в *одну долоню* прироблені були до стін будівлі навколо, а на столах клали жертвне м'ясо» (Єзекиїля 40 : 43), «Стовпи ці були кожен стовп у *вісімнадцять ліктів* висоти, і шнурок у *дванадцять ліктів* обіймав його, а товщина стінок його, всередині порожнього, у *чотири пальці*» (Єремія 52 : 21) тощо.

В україномовному перекладі Біблії засвідчено ще одну міру довжини, так званий *царський лікоть*, або *лікоть з долонею*, тобто міра ліктя, яка на долоню була довшою за звичайну і становила приблизно 52,5 см: «І ось поза храмом стіна з усіх боків його, і у руці того мужа *тростина для вимірювання у шість ліктів*, рахуючи кожен *лікоть у лікоть з долонею*; і наміряв він у цьому домі одну *тростину товщини й одну тростину висоти*» (Єзекиїля 40 : 5).

Цілком імовірно, що міра довжини, означена як *дві тисячі ліктів*, збігається з тією, яка закріпилася за словосполученням *суботній день* і в першому, і в другому випадку йдеться про відстань приблизно в один кілометр: «Утім, відстань між вами і ним повинна бути до *двох тисяч ліктів мірою*; не підходьте до нього близько, щоб знати вам дорогу, по якій іти; бо ви не ходили цією дорогою ні вчора, ні третього дня» (Навина 3 : 4), «Поля при містах, які ви повинні дати левітам, від стіни міста повинні простягатися до *двох тисяч ліктів* в усі боки; і відмірте за містом на східній стороні *дві тисячі ліктів*, і на південній стороні *дві тисячі ліктів*, і на заході *дві тисячі ліктів*, і на північній стороні *дві тисячі ліктів*, а посеред місто» (Числа 35 : 5). Відповідно можна припустити: якщо *суботній день* дорівнював 2 тис. ліктів, або 2 тис. кроків, то довжина одного ліктя дорівнювала довжині одного кроку.

Загалом же співвідношення так званих соматичних біблійних мір довжини схематично має такий вигляд: один лікоть = дві п'яді = шість долонь = 24 пальці (45 см = 2 x 22,5 см = 6 x 7,5 см = 24 x 1,9 см); одна п'ядь = три долоні = 12 пальців (22,5 см = 3 x 7,5 см = 12 x 1,9 см); одна долоня = чотири пальці (7,5 см = 4 x 1,9 см).

Назви одиниць, які використовуються в біблійних текстах для означення міри об'єму, досить неоднотипні й вирізняються здебільшого непрозорою семантикою.

У давніх євреїв, які займалися виготовленням та реалізацією продуктів харчування, цілком закономірно виникала необхідність у вимірюванні кількості різних речовин «І принесе її до священника, а священник візьме з неї повну *жменю* в пам'ять і спалить на жертovníку в жертву Господу» (Левіт 5 : 12), «Тоді Авігея поспішно взяла двісті хлібів, і два *міхи* з вином, і п'ять овець приготованих, і п'ять *мір* сушених зерен, і сто *зв'язок* ізюму, і двісті *зв'язок* смоків і нав'ючила на ослив» (1 Царств 25 : 18). Одиницями вимірювання служило передусім хатне начиння, що закономірно знайшло відображення й у біблійних текстах. Наприклад, *міхи* відповідної форми служили еталонами при вимірюванні рідини (води, вина, молока тощо), у зв'язку з чим розглядалися як мірні об'єми установленної місткості, ємності: «Авраам встав рано-вранці, узяв хліба і *міх* води і дав Агарі, поклавши їй на плечі» (Буття 21 : 14), «Сисара сказав їй: дай мені трохи води напитися, я пити хочу. Вона розв'язала *міх* з *молоком* і напоїла його» (Суддів 4 : 19), «Вдалися до хитрості: пішли, запаслися хлібом на дорогу і поклали старі мішки на ослив своїх і старі, порвані і залатані *міхи* вина» (Навина 9 : 4). Подекуди назва тієї чи тієї місткості в синодальному перекладі Біблії маніфестована поняттям *міра*, співвідносним із гр. *metretes*, що буквально означає «вимірювальний»: «Було ж тут шість кам'яних водоносів, що стояли за звичаєм для очищення юдейського, кожен вмщав по дві чи по три *міри*» (Іоанна 2 : 6); пор.: «Було тут шість камінних *посудин* на воду, що стояли для очищення юдейського, що *відер* по два чи по три вмщали» (Іоанна 2 : 6)²². Об'єм такої міри встановлюється досить приблизно²³, а це своєю чергою означає, що вміст *кам'яних водоносів* (*камінних посудин*) істотно відрізняється від вмісту іншого начиння, репрезентованого лексемою *посудина* в інших новозаповітніх текстах, що відповідає гр. *modios* < лат. *modius* «хлібна міра»: «І не запалюють світильник, щоб поставити його під *посудину*, але на свічник» (Матвія 5 : 15), «І сказав їм: чи для того приносять світильник, щоб поставити під *посудину* або під ліжко?» (Марка 4 : 21), «Ніхто, засвітивши світильник, не ставить його в закритому місці чи під *посудину*» (Луки 11 : 33) тощо. До того ж іноді аналізована лексема трапляється в україномовному перекладі Біблії в невластивій українській мові матеріальній формі вираження *сосуд*: «І *сосуди*, які дано тобі для служб у домі Бога твого, постав перед Богом Єрусалимським» (1 Ездри 7 : 19), «Потім зробив *сосуди*, що належать до столу: *блюда*, *кадильниці*, *кружки* і *чаші*, щоб узливатися ними, з чистого золота» (Вихід 37 : 16). Усе це начиння використовувалося не лише для наповнення його відповідними матеріалами, а й вказувало здебільшого на кількість того, що вмщалося в ньому.

На нашу думку, неабияке зацікавлення викликають ті назви одиниць об'єму, які досить активно функціонують у біблійних текстах, але відсутні в реєстрі словникового складу найавторитетніших вітчизняних лексикографічних праць.

²² Новий Заповіт Господа й Спасителя нашого Ісуса Христа...— С. 130.

²³ Така «міра», згідно з енциклопедичними даними, вмщала приблизно 39,5 л. Звідси, відповідно, кам'яні водоноси, умістом в середньому по 2 міри, мали приблизно 80 л, а вміст шести водоносів становив приблизно 480 л (Библейская энциклопедия Брокгауза...).

Наприклад: «І ось дереворубам, що рубають дерева, рабам твоїм, я даю для їжі: пшениці двадцять тисяч *кóрів*, і ячменю двадцять тисяч *кóрів*, і вина двадцять тисяч *бáтів*, і оливкової олії двадцять тисяч *бáтів*» (2 Паралипоменон 2 : 10), «Десять ділянок у винограднику дадуть один *бат*, і *хомйр* посіяного зерна ледь принесе *эфу*» (Ісаїя 5 : 10), «І воду пий мірою, по шостій частині *гина* пий; від часу до часу пий так» (Єзекиїля 4 : 11) тощо.

Усі назви біблійних одиниць для вимірювання об'єму диференціюються як міра сипких речовин та міра рідин.

Найбільшою одиницею вимірювання для сипких речовин є так званий *хомер* (< месопот. *imeg* «ослячий в'юк»), що використовується в основному як міра зерна: «Ось данина, яку ви повинні давати князеві: шосту частину ефи від *хомера пшениці* і шосту частину ефи від *хомера ячменю*» (Єзекиїля 45 : 13), але не тільки: «І встав народ, і весь той день, і всю ніч, і весь наступний день збирали перепелів; і хто мало збирав, той зібрав десять *хомерів*» (Числа 11 : 32). Для означення половини *хомера* функціонувала окрема назва, яка мала специфічну матеріальну форму вираження на зразок *летех*, що в синодальному перекладі подана як *півхомера*: «І придбав я її собі за п'ятнадцять срібників і за *хомер ячменю*, і *півхомера ячменю*» (Осія 3 : 2). На жаль, жодна з цих назв не має чітко визначеного об'єму. В україномовному перекладі Біблії є лише побіжні зауваження щодо семантичного наповнення тієї чи тієї одиниці. Більш детальне окреслення цих величин знаходимо в довідковій спеціальній літературі. Так, скажімо, існує думка, що *хомер* позначав ту ж саму величину, що й інша досить активно використовувана в біблійних текстах назва *кор*: «Він воював з царем аммонитян і подолав їх, і дали йому аммонитяни в той рік сто талантів срібла і десять тисяч *курів* пшениці і ячменю десять тисяч» (2 Паралипоменон 27 : 5) тощо. Оскільки лексема *кор* завжди виступає в поєднанні з кількісними числівниками, які вимагають від неї форми родового відмінка множини, то задля уникнення помилкового сприйняття вона супроводжується наголосом.

Найуживанішою мірою сипких речовин, очевидно, була *ефа*: «Гедеон пішов і приготував козеня й опрісноків з *ефи* борошна; м'ясо поклав у кошик, а юшку влив у горщик і приніс до Нього під дуб і запропонував» (Суддів 6 : 19), «Так підбирала вона по полю до вечора і вимолотила зібране, і вийшло близько *ефи ячменю*» (Руф 2 : 17), «Якщо ж він не в змозі принести двох горлиць або двох молодих голубів, нехай принесе за те, що згрішив, десяту частину *ефи* пшеничного борошна в жертву за гріх» (Левіт 5 : 11). Щодо її кількісного наповнення також немає єдиної думки²⁴.

Поодинокі ситуації засвідчують і те, що *кор* являв собою і міру рідини, зокрема ним позначували кількість олії чи елею: «А Соломон давав Хираму двадцять тисяч *кóрів* пшениці для споживання дому його і двадцять *кóрів* оливкової вибитої олії» (3 Царств 5 : 11), «Постанова про елеї: від *кура* елею десяту части-

²⁴ За Йосипом Флавієм, *ефа* дорівнювала приблизно 36 літрам. У той же час існувало й інше пояснення: єгипетський папірус 289 р. до Р. Х. містить свідчення, що об'єм муки дрібного помолу в Палестині визначався мірою, співвідносною з єгипетським артабом, тобто дорівнює 21,83 л. Цю міру й ототожнюють з *ефою*, яка в такому разі містить приблизно 22 л, а *летех* і *хомер* — відповідно 110 і 220 л. Таке припущення вважаємо найвірогіднішим, оскільки його підтвердили й археологічні розкопки — знайдена розбита посудина місткістю близько 22 л, на якій був напис: bt l-mlr (бат лемелех — «царський бат») (Біблейская енциклопедия Брокгауза...). На думку архімандрита Никифора, *ефа* («на нашу міру») дорівнює двом *четверикам* (Біблейская енциклопедия.— С. 492), де *четверик* — «старовинна міра об'єму сипких тіл, що дорівнює восьмій частині чверті (26, 239 л)» (Великий тлумачний словник сучасної української мови.— С. 1376).

ну бата; десять батів складуть хомер, тому що в хомері десять батів» (Єзекиїля 45 : 14). В останньому контексті наявна спроба хоч якось окреслити міру об'єму, номіновану *хомером*, або *кором*: хомер, або кор, дорівнює десятьом батам. Однак таке тлумачення все одно не сприяє адекватному його розумінню. Виникає слушне запитання: а що ж являє собою *бат*?

З проілюстрованого контексту стає зрозумілим, що *бат* — це одиниця вимірювання рідини, яка, як і *ефа*, є досить активно використовуваною: «Срібла до ста талантів, і пшениці до ста *кбів*, і вина до ста *батів*, і до ста ж *батів* олії, а солі без означення кількості» (1 Ездри 7 : 22), «Товщиною воно було в долоню, і краї його, зроблені подібно до країв чаші, були схожі на лілею, що розпустилася. Воно вміщало дві тисячі *батів*» (3 Царств 7 : 26). До того ж зауважимо, що і *бат*, і *ефа* позначають одну й ту саму величину: «*Ефа* і *бат* повинні бути однакової міри, так щоб *бат* уміщав у собі десяту частину *хомера*; міра їх повинна визначатися за *хомером*» (Єзекиїля 45 : 11).

В ієрархічній системі мір об'єму рідини *бат* займає проміжну ланку між *хомером* і *гином* і кваліфікується як «десята частина *хомера*», у якій міститься більше чотирьох наших відер. У свою чергу *гин*, що займає позицію між *батом* і *логом*, витлумачується як шоста частина *бата* (тобто дорівнює 3,66 л з розрахунку, що один *бат* містить 22 л), відповідно шістдесят частина *хомера* (пор.: 220 л : 60 = 3,66 л); *лог* вважають найменшою одиницею вимірювання об'єму рідини, що дорівнює дванадцятій частині *гина*²⁵ (3,66 л : 12 = 0,305 л). Проілюструємо вживання цих одиниць вимірювання: «Хлібного приношення він повинен приносити по ефі на тельця і по ефі на барана і по *гину* елею на ефу» (Єзекиїля 45 : 24), «У восьмий день візьме він двох баранів однолітніх без вад, і одну вівцю однолітню без вад, і три десятих частини ефи пшеничного борошна, змішаного з елеєм, для приношення хлібного, і один *лог* елею» (Левіт 14 : 10). Причому *гин*, як свідчать контексти, поділявся на половину і четвертину: «Разом з волом слід принести приношення хлібного три десятих частини ефи пшеничного борошна, змішаного з *половиною гина* елею; і вина для узливання приносить *півгина* в жертву» (Числа 15 : 9–10), «І вина для узливання приносить *четверту частину гина* в приємні пахощі Господу» (Числа 15 : 7), «І десяту частину ефи пшеничного борошна, змішаної з *чвертю гина* битого елею, а для узливання *чверть гина* вина для одного агнця» (Вихід 29 : 40). А це спонукає до твердження, що спеціальних назв для означення міри об'єму приблизно в два (1,83) та один літр (0,915) не було, хоч сама лексема *літр* представлена, зокрема, в перекладі Нового Заповіту: «Марія ж, узявши *літр* нардового чистого дорогоцінного мира, помазала ноги Ісуса» (Іоана 12 : 3), «Прийшов також і Никодим, який приходив раніше до Ісуса вночі, і приніс суміш смири та алое, близько сотні *літрів*» (Іоана 19 : 39); пор. рос.: «Мария же, взявши *фунт* нардового чистого драгоценного мира, помазала ноги Иисусу» (Іоана 12 : 3), «Пришел также и Никодим, приходивший прежде к Иисусу ночью, и принес состав из смиры и алая, *литр* около ста» (Іоана 19 : 39). Однак, на думку деяких дослідників Святого Письма, ці назви пов'язуються найімовірніше не з мірою об'єму, а з мірою ваги: грецьке слово *літра*, якому в синодальному перекладі відповідає і *літр*, і *фунт*, співвідноситься з лат. *libra*, що використовувалося для означення римської одиниці ваги (327,45 г)²⁶. Схематично ієрархічну систему мір об'єму рідини можна представити так: *хомер* → *бат* →

²⁵ Библейская энциклопедия.— С. 492.

²⁶ Библейская энциклопедия Брокгауза...

гин → лог: 1 хомер = 10 батам = 60 гинам = 720 логам (220 л = 10 х 22 л = 60 х 3,66 л = 720 х 0,305 л); 1 бат = 6 гинам = 72 логам (22 л = 6 х 3,66 л = 72 х 0,305 л).

Що стосується міри об'єму сипких речовин, то, крім уже згадуваних одиниць, у біблійних текстах досить активно функціонують і такі, як *сата* і *каб*: «І поспішив Авраам у намет до Сари і сказав їй: скоріше заміси три *сати* кращого борошна і зроби прісні хліби» (Буття 18 : 6), «І був великий голод у Самарії, коли вони облягли її, так що осячча голова продавалася за вісімдесят сиклів срібла, і четверта частина *каба* голубиного посліду — по п'ять сиклів срібла» (4 Царств 6 : 25). Керуючись думкою архімандрита Никифора, що об'єм *ефи* ототожнювався з об'ємом трьох *сат* (*seahiv*), а об'єм *сати* співвідносився з об'ємом шістьох *каб*, можна припустити: одна *сата* дорівнювала 7,3 л, а один *каб* — відповідно 1,22 л. Крім того, у старозаповітніх текстах представлено ще одну назву міри об'єму, що, хоч і опосередковано, але певним чином окреслена: «А *гомор* є десята частина *ефи*» (Вихід 16 : 36), тобто *гомор* — це міра об'єму, що становить 2,2 л. Подекуди така величина репрезентована просто як *десята частина*, або *десята частина (ефи)*: «Нехай приведе чоловік дружину свою до священика і принесе за неї в жертву *десяту частину ефи* ячмінного борошна, але не зливає на нього елею і не кладе ливану, тому що це приношення ревнощів, приношення спомину, що нагадує про беззаконня» (Числа 5 : 15), «Тоді той, хто приносить жертву свою Господу, повинен принести у приношення від хліба *десяту частину (ефи)* пшеничного борошна, змішаного з четвертою частиною гина елею» (Числа 15 : 4).

Співвідношення біблійних мір об'єму сипких речовин вкладається в таку схему: 1 хомер, або кор = 10 ефам = 30 сатам = 180 кабам (220 л = 10 х 22 л = 30 х 7,3 л = 180 х 1,22 л); 1 ефа = 3 сатам = 18 кабам (22 л = 3 х 7,3 л = 18 х 1,22 л); 1 ефа = 10 гоморам (22 л = 10 х 2,2 л).

Зрідка об'єм сипких речовин (борошна, пшениці, ячменю і т. ін.) в україномовному перекладі маніфестовано лексемами *міра*, *мірка* тощо: «І сказав Єлисей: вислухайте слово Господне: завтра в цей час *міра* борошна кращого буде по сиклю і дві *міри* ячменю по сиклю біля воріт Самарії» (4 Царств 7 : 1), «І чув я голос посеред чотирьох тварин, який говорив: *мірка* пшениці за динарій, і три мішки ячменю за динарій» (Одкровення 6 : 6). У першому прикладі лексема *міра* співвідноситься з лексемою *сата* (євр. *sea*, арам. *сата* — «міра зерна»), у другому — ототожнюється з грецькою мірою зерна, що дорівнює приблизно 1,1 л; пор.: «І я ніби голос почув посеред чотирьох тих тварин, що казав: *Ківи* пшениці за динарія, і три ковші ячменю за динарія, а оливи й вина не марнуй» (Одкровення 6 : 6), де *ківи* пояснюється як хлібна міра (*хінікс*), якої вистачає людині на один день²⁷. Лексема *міра* позначала й певний, очевидно, встановлений, але невідомий нам об'єм рідини: «Скільки ти винен господареві своєму? Він сказав: сто *мір* оливи» (Луки 16 : 5–6).

Певною *мірою*, переважно зерна, що іноді ототожнюється із *сатами*, подекуди репрезентовано й розмір площі: «І побудував з цих каменів жертovníк в ім'я Господа, і зробив навколо жертovníка рів, місткістю у дві *сати* зерна» (3 Царств 18 : 32), «Якщо поле зі свого володіння посвятить хто Господу, то оцінка твоя повинна бути за *мірою посіву*: за *посів хомера* ячменю п'ятдесят сиклів срібла» (Левіт 27 : 16), тобто площа земельної ділянки визначалася кількістю хомерів (*мір*) ячменю, необхідних для її засіву.

²⁷ Новий Заповіт Господа й Спасителя нашого Ісуса Христа...— С. 327.

Третя лексико-семантична група, що об'єднує назви міри ваги, є не менш цікавою, хоч і кількісно обмеженою. Біблійні тексти свідчать, що ізраїльтяни використовували для зважування вагові чаші та кам'яні гири, які носили в невеликій торбі і на яких зазвичай була вказана їхня вага (про що свідчать і археологічні розкопки): «Чи можу бути я чистим з *терезами* неточними і з оманливими *гирями* у торбі?» (Михей 6 : 11), «У торбі твоїй не повинно бути подвійних *гир*, великих і менших; у домі твоєму не повинно бути подвійної ефи, великої і меншої; *гиря* в тебе повинна бути точна і правильна, і ефа в тебе повинна бути точна і правильна» (Второзаконня 25 : 13–15). Терезами, ваговими чашами, гирями послуговувалися не лише для задоволення потреб купівлі / продажу, а й з іншою метою, як наприклад, для зважування волосся: «А ти, сину людський, візьми собі гострий ніж; бритву цирюльників візьми собі, і води нею по голові твоїй і по бороді твоїй, і візьми собі *терези*, і розподіли волосся на частини» (Єзекиїля 5 : 1), «Коли він стриг голову свою, а він стриг її щороку, тому що вона обтяжувала його, то волосся з голови його важило двісті *сиклів* за вагою царською» (2 Царств 14 : 26). Крім того, у Старому Заповіті подано детальні вагові пропорції складників, з яких готували миро для священного помазання: «Візьми собі найкращих запашних речовин: смирни самоточної п'ятсот (*сиклів*), кориці запавної половину проти того, двісті п'ятдесят, тростини запавної двісті п'ятдесят, касії п'ятсот *сиклів*, по *сиклю* священному, й олії оливкової гин; і зроби з цього миро для священного помазання» (Вихід 30 : 23–25).

Проте найчастіше в біблійних текстах ідеться про вагу металу (золота, срібла, міді, заліза), напр.: «І дали на спорудження дому Божого п'ять тисяч *талантів* і десять тисяч драхм золота, і срібла десять тисяч талантів, і міді вісімнадцять тисяч *талантів*, і заліза сто тисяч *талантів*» (1 Паралипоменон 29 : 7), «Усього золота, вжитого для справи на все приладдя святилища, золота, принесеного в дар, було двадцять дев'ять *талантів* сімсот тридцять *сиклів*, *сиклів* священних» (Вихід 38 : 24), «Срібла ж від перелічених осіб громади сто *талантів* і тисяча сімсот сімдесят п'ять *сиклів*, *сиклів* священних» (Вихід 38 : 25), «Якщо віл забодає раба або рабу, то господареві їх заплатити тридцять *сиклів* срібла, а вола побити камінням» (Вихід 21 : 32), «Міді ж, принесеної в дар, було сімдесят *талантів* і дві тисячі чотириста *сиклів*» (Вихід 38 : 29), «І купив Амврій гору Семеро у Семира за два *таланти* срібла» (3 Царств 16 : 24), «І сказав Нееман: візьми, мабуть, два *таланти*. І просив його. І зв'язав він два *таланти* срібла у два мішки» (4 Царств 5 : 23) тощо.

Наведені контексти демонструють неабияку продуктивність щодо використання таких мір ваги, як *талант* (євр. *кікар* — «круг; круглий шматок металу») і *сикль* (євр. *шекель* — «вага») ²⁸. У синодальному перекладі старозавітного тексту замість очікуваного звичного *талант свинцю* трапляється словосполучення *шматок свинцю*: «І ось *шматок свинцю* піднявся, і там сиділа одна жінка посеред ефи» (Захарія 5 : 7). Відповідна (кругла) форма цієї міри ваги сприяла й тому, що лексема *талант* використовується фігурально: «І град, завбільшки як *талант*, упав з неба на людей; і хулили люди Бога за покарання градом, тому що покарання від нього було дуже тяжке» (Одкровення 16 : 21).

На основі репрезентованої певними контекстами інформації дослідникам Святого Письма шляхом математичних підрахунків вдалося встановити кіль-

²⁸ Пор. : *талант* (гр. *talanton* — «вага, терези») — у Стародавній Греції вагова й грошово-вагова одиниця; *шекель* (івр. *sheqel*) — грошова одиниця Ізраїлю (Словник іншомовних слів.— С. 876, 981).

кісне значення одного *таланта*: він дорівнював 3 тис. сиклів²⁹. Однак за такого тлумачення логічно поставити запитання: а що ж являв собою *сикль*? Відповідь на нього дають деякі контексти, хоч, зауважимо, маніфестована в них інформація так само потребує відповідного декодування: «Візьми по п'ять сиклів за людину, за *сиклем священним* візьми, *двадцять гер у сиклі*» (Числа 3 : 47), «А викуп за них: починаючи від одного місяця, за оцінкою твоєю, бери викуп п'ять сиклів срібла, за *сиклем священним*, який у *двадцять гер*» (Числа 18 : 16). З одного боку, наголошується на тому, що викуп слід здійснювати не просто *сиклем*, а *сиклем священним*, а це означає, що крім *сикля священного* існував ще якийсь, скажімо, народний; і цілком імовірно, що вони відрізнялися вагою³⁰; з другого боку, стає зрозуміло: міра ваги *сикля священного* дорівнювала мірі ваги *двадцяти гер*. Це дає змогу приблизно витлумачити значення лексеми *гера* — двадцята частина *сикля*, очевидно, мінімальна міра ваги (євр. *гера* — «зерно»); пор. : «І всякий, хто залишився з дому твого, прийде кланятися йому за *геру* срібла і шматок хліба і скаже: зарахуй мене до якої-небудь левітської посади, щоб мати їжу» (1 Царств 2 : 36). У синодальному перекладі Біблії наявна й така міра ваги, яку означено матеріальною формою вираження *півсикля*, або *половина сикля*: «Коли верблюди перестали пити, тоді чоловік той узяв золоту сергу, вагою *півсикля*, і два зап'ястя на руки їй в десять *сиклів* золота» (Буття 24 : 22). В оригіналі ця одиниця вимірювання звучить як *бека* («відрублена»)³¹.

Проміжною ланкою в ієрархічній системі мір ваги між *сиклем* і *талантом* була так звана *міна* («частина»): «І зробив цар Соломон двісті великих щитів з кованого золота, по шістсот *сиклів* пішло на кожен щит; і триста менших щитів з кованого золота, по три *міни* золота пішло на кожен щит» (3 Царств 10 : 16–17). Її кількісне наповнення встановлюється через відношення до одиниці нижчого рівня, а саме — *сикля*: міну пояснюють здебільшого як таку, що складається з 50 сиклів³². Щоправда, це твердження спростовує контекст на зразок «У сиклі двадцять гер; а *двадцять сиклів*, *двадцять п'ять сиклів* і *п'ятнадцять сиклів* будуть складати у вас *міну*» (Єзекиїла 45 : 12), тобто 60. А відтак, якщо припустити, що при перекладі не було допущено помилки (у російському варіанті представлено аналогічні кількісні числівники), то, очевидно, варто визнати: *міна* дорівнює не 50, а 60 *сиклям*.

Отже, ієрархічна система біблійних мір ваги передбачає такі складники: *талант* → *міна* → *сикль* → *бека* → *гера*. Співвідношення біблійних мір ваги можна представити схематично: 1 талант = 60 мін = 3600 сиклів = 7200 півсиклів (бек) = 72000 гер (36000 г = 60 х 600 г = 3600 х 10 г = 7200 х 5 г = 72000 х 0,5 г); 1 міна = 60 сиклів = 120 півсиклів (бек) = 1200 гер (600 г = 60 х 10 г = 120 х 5 г = 1200 х 0,5 г); 1 сикль = 2 півсиклям (бекам) = 20 герам (10 г = 2 х 5 г = 20 х 0,5 г); 1 півсикль (бек) = 10 герам (5 г = 10 х 0,5 г). Подібні розрахунки є, звичайно, умовни-

²⁹ Згідно зі старозаповітним текстом, кожен ізраїльтянин, який «включався в перелік», повинен був давати викуп за свою душу — половину сикля срібла: «Всякий, хто включається в перелік, повинен давати половину сикля, сикля священного; у сиклі двадцять гер: півсикля приношення Господу» (Вихід 30 : 13), «Багатий не більше і бідний не менше півсикля повинні давати для приношення Господу, для викупу душ ваших» (Вихід 30 : 15). Це становило 301775 сиклів, зважаючи на те, що кількість чоловіків-ізраїльтян дорівнювала 603550. Загальна кількість срібла, отримана від «перелічених осіб громади», означена як 100 талантів і 1775 сиклів (див.: Вихід 38 : 25). Звідси висновок про те, що один талант дорівнює 3000 сиклів (Библейская энциклопедия Брокгауза...).

³⁰ Библейская энциклопедия. — С. 485.

³¹ Там же. — С. 142.

³² Там же; Библейская энциклопедия Брокгауза...

ми, оскільки археологічні розкопки підтверджують: віднайдені різні набори кам'яних гир свідчать про хитання у вазі передусім *сикля*, який сприймають як вихідну одиницю ваги, а дехто ототожнює навіть з вавилонським сиклем, вага якого дорівнює 16,37 г³³. Однак, гадаємо, подана інформація є достатньо вичерпною, аби витлумачити семантику біблійних лексем на означення вимірювання, які поки що не знайшли належного представлення у вітчизняній лексикографічній практиці. Наприклад, словникові статті відповідного реєстру можуть мати такий вигляд: **ГЕРА**, -и, ж. *бібл.* У стародавньому Єрусалимі мінімальна одиниця ваги, яка дорівнювала приблизно від 0,5 до 1 г; **СИКЛЬ**, -я, ч. *бібл.* Давньоєврейська одиниця ваги, що використовувалася при зважуванні не лише металу (золота, срібла, міді), але й волосся, інгредієнтів, необхідних для приготування, наприклад, мира для помазання; дорівнювала сумі двадцяти мінімальних одиниць ваги (*гер*), тобто приблизно 10 г, тощо.

Незаперечним залишається одне: аналізовані слова, репрезентовані передусім старозавітними та новозавітними текстами, повинні посісти належне їм місце в реєстрах найавторитетніших вітчизняних лексикографічних праць, зокрема тлумачного типу. І таких біблійних одиниць, які несправедливо обділені увагою науковців, ще чимало. А це спонукатиме нас до подальших наукових розвідок, які допоможуть адекватно сприймати і відтворювати зміст біблійних текстів, зберігаючи автентичну атмосферу давньої культури.

(Кривий Піз)

Zh. V. KOLOIZ

BIBLE REPRESENTATION OF THE UNITS OF MEASUREMENT IN UKRAINIAN TRANSLATION

The article deals with the features of the Bible representation of units of measure. Their semantic and grammatical peculiarities are determined in the Ukrainian translation as well as in comparison with the Russian version of the Bible.

Keywords: lexeme, lexico-semantic group, semantic peculiarities.

---

³³ Там же.